

Список бібліографічних посилань:

1. Віденко Є. В. Цивільний позов у кримінальному провадженні України як «інструменту» захисту прав потерпілого. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 368-370.
2. Барабаш Т. М. Предмет доказування у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: дис. канд. юрид. наук: 12. 00. 09. Київ, 2002. С. 210.
3. Навроцький В. О. Теоретичні поняття кримінально-правові кваліфікації. Київ: Атіка, 1999. С. 263.

УДК 343. 149

Олена Петрівна ЗАВОРІНА,

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-7477-3570>

Олег Олександрович КОМАРЕНКО,

курсант 3 курсу факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У СУДІ

Процесуальний порядок визначення обсягу доказів та їх дослідження регламентовано ст. 349 Кримінального процесуального кодексу України. Цією нормою процесуального закону встановлено, що після роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення головуючий з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити та про порядок їх дослідження.

Суд, керуючись загальними засадами здійснення кримінального провадження, перед безпосереднім дослідженням доказів має забезпечити змагальність, рівність сторін та свободу в поданні ними своїх доказів і доведенні перед судом їх переконливості.

У кримінальному процесуальному законодавстві вжито термін «обсяг доказів», який раніше не використовувався в теорії доказування. Термін «обсяг доказів» є оціночним поняттям і тому потребує більш глибокого вивчення (1, с. 159).

Оскільки кримінальний процесуальний закон не встановлює чітко визначеного порядку і послідовності дослідження під час судового розгляду доказів, відсутність встановленого єдиного порядку в цьому напрямі свідчить про те, що законом підтримується творчий, пізнавальний підхід до дослідження доказів за умови встановлення чіткого порядку проведення судового розгляду, визначеного кримінальним процесуальним законом. Право визначити обсяг доказів, які підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження, належить суду, з урахуванням точки зору учасників судового провадження і специфіки конкретних обставин справи, яка стала предметом судового розгляду.

Виходячи з аналізу норм кримінального процесуального законодавства, можна зазначити про відсутність нормативного визначення поняття «обсяг

доказів». Те саме стосується й ст. 349 КПК України, в якій лише використовують це словосполучення, але відсутнє його тлумачення.

У ст. 84 КПК України зазначено нормативне (процесуальне) визначення «доказу», а саме в ч.1 вказано, що «доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню».

У деяких джерелах справедливо зауважується, що «законодавець не випадково визначає докази як фактичні дані, а не факти» (2, с. 181).

Поряд із термінами «дослідження доказів» та «перевірка доказів» використовують також і такий термін як «верифікація даних». На думку О. П. Ващука, «застосовуючи метод верифікації, учасники судового провадження першої інстанції перевіряють, чи відповідають обставини, встановлені в ході кримінального провадження, – фіксованому результату події, що мала місце в минулому».

Верифікація на судовому провадженні першої інстанції – це метод підтвердження того, що хід і результати судового провадження першої інстанції відповідають дійсним обставинам події, що мала місце» (3, с. 89).

Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, передбачає визначення їх належності (ст. 85 КПК України) і допустимості (статті 86, 87, 88, 89 та 90 КПК України). У ч.3 ст. 17 КПК України визначено, що «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом». У ч.1 ст. 86 КПК України передбачено, що «доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому Кодексом».

Згідно з ч.2 ст. 89 КПК України у разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате.

Цікавою новелою кримінального процесуального законодавства України є встановлення можливості спрощеного порядку дослідження доказів. Цей порядок передбачено згідно із Рекомендацією № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя», якщо конституційні й правові традиції допускають це, то має бути введена процедура «заява підсудного про визнання провини», за якої від обвинуваченого потрібна явка в суд на ранній стадії правосуддя, щоб заявити в суді публічно про те, що він приймає чи відкидає звинувачення проти себе, або мають бути введені подібні процедури. У таких випадках суд першої інстанції повинен бути в змозі вирішувати, чи обійтися без усього процесу розслідування або його частин та негайно перейти до розгляду особи правопорушника, винесення вироку й, по можливості, вирішення питання про компенсацію (4).

Проте, слід зазначити, що окремі науковці роблять заяви про те, що треба виключити можливість спрощеного дослідження доказів. Так, А. В. Форостяний зазначає, що «необхідно взагалі виключити ч.3 ст. 349 КПК України. Обґрунтування цієї пропозиції полягає в тому, що під час проведення спрощеного судового розгляду обмежується така конституційна засада

кримінального провадження, як презумпція невинуватості та доведення вини» (5, с. 66).

Поряд із терміном «спрощений порядок судового розгляду (судового слідства)» використовується також і термін «скорочена процедура судового слідства». Зокрема, О. В. Литвин використовує термін «скорочений судовий розгляд» і вказує, що «умовою проведення скороченого судового розгляду є правильність розуміння учасниками судового провадження змісту обставин, які не оскаржують добровільність їх позиції» (6, с. 172).

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що терміни «спрощення» та «скорочення» судового розгляду слід розглядати як співвідношення загального та окремого понять, оскільки до спрощеного судового розгляду може бути також віднесено процедуру спрощеного провадження щодо кримінальних проступків та кримінальне провадження на підставі угод (статті 468, 469 КПК України). При цьому спрощене судове слідство означає скорочений порядок у дослідженні доказів, а скорочений порядок дослідження доказів обумовлений необхідністю економії процесуальних засобів та ресурсів. Тому така процедура повинна міститися в чинному кримінальному процесуальному законодавстві.

Список бібліографічних посилань:

1. Кучер О. В. Про деякі проблеми визначення обсягу та порядку дослідження доказів відповідно до вимог ст. 349 КПК України. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 158-162.
2. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. Харків: Право, 2013. С. 824.
3. Ващук О. П. Особливості верифікації даних у судовому провадженні першої інстанції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2 (11). С. 87-90.
4. Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17. 09. 1987.
5. Форостяний А. В. Проведення спрощеного судового розгляду за новим кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 64-68.
6. Литвин О. В. Скорочений судовий розгляд за КПК 2012 р.: теорія та практика. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 170-177.

Евгения Ивановна КЛИМОВА,

доцент кафедры правовых дисциплин филиала в городе Минске учреждения образования «Российский государственный социальный университет», кандидат юридических наук, доцент, полковник милиции в отставке

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ПОСТРОЕНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДИКИ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Обеспечение следственной практики современным уголовно-процессуальным, техническим, тактическим и методическим арсеналом средств, приемов и методов зависит от уровня разработки криминалистической методики расследования преступлений, которую в последнее время называют «стратегией криминалистической деятельности» (1, с. 14).